

ומרדכי לא יכרע ולא ישתחוה...למה?

Why Didn't Mordechai Bow to Haman?

(1) אסתר פרק ג

(א) אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה גָּדַל הַמֶּלֶךְ אֲחַשְׁוֵרֹשׁ אֶת-הַמֶּן בֶּן-הַמְּדַתָּה הָאֲגִי וַיִּשָּׂא אוֹתָהּ מֵעַל כָּל-הַשָּׂרִים אֲשֶׁר אִתּוֹ: (ב) וְכָל-עַבְדֵי הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר-בְּשַׁעַר הַמֶּלֶךְ כָּרְעִים וּמִשְׁתַּחֲוִים לְהַמֶּן כִּי-בֶן צוּחַ-לוֹ הַמֶּלֶךְ וּמֶרְדֵּכִי לֹא יִכְרַע וְלֹא יִשְׁתַּחֲוֶה: (ג) וַיֹּאמְרוּ עַבְדֵי הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר-בְּשַׁעַר הַמֶּלֶךְ לְמֶרְדֵּכִי מִדּוּעַ אַתָּה עוֹבֵר אֶת מִצְוַת הַמֶּלֶךְ: (ד) וַיְהִי כַּאֲמֹרֶם אֵלָיו יוֹם וַיֹּסֶם וְלֹא שָׁמַע אֲלֵיהֶם וַיִּגִּדוּ לְהַמֶּן לְרֹאוֹת הַיַּעֲמֹדִי דְּבָרֵי מֶרְדֵּכִי כִּי-הִגִּיד לָהֶם אֲשֶׁר-הוּא יְהוּדִי: (ה) וַיֵּרָא הַמֶּן כִּי-אֵין מֶרְדֵּכִי כָרַע וּמִשְׁתַּחֲוֶה לוֹ וַיִּמְלֹא הַמֶּן חֲמָה: (ו) וַיִּבֹּז בְּעֵינָיו לְשַׁלַּח יָד בְּמֶרְדֵּכִי לְבַדּוֹ כִּי-הִגִּידוּ לוֹ אֶת-עַם מֶרְדֵּכִי וּבִקֵּשׁ הַמֶּן לְהַשְׁמִיד אֶת-כָּל-הַיְּהוּדִים אֲשֶׁר בְּכָל-מְלָכוֹת אֲחַשְׁוֵרֹשׁ עִם מֶרְדֵּכִי:

After these things king Ahasuerus promoted Haman the son of Hammedatha the Agagite, and advanced him, and set his seat above all the princes who were with him. And all the king's servants, who were in the king's gate, bowed, and did obeisance to Haman; for the king had so commanded concerning him. But Mordecai did not bow, nor did him obeisance. Then the king's servants, who were in the king's gate, said to Mordecai, Why do you transgress the king's command? Now it came to pass, when they spoke daily to him, and he did not listen to them, that they told Haman, to see whether Mordecai's words would stand; for he had told them that he was a Jew. And when Haman saw that Mordecai did not bow, nor did him obeisance, then was Haman full of wrath. And he disdained to lay hands on Mordecai alone; for they had told him the people of Mordecai; therefore Haman sought to destroy all the Jews who were throughout the whole kingdom of Ahasuerus, the people of Mordecai.

(2) רש"י אסתר פרק ג פסוק ב

כרעים ומשתחוים - שעשה עצמו אלוה לפיכך ומרדכי לא יכרע ולא ישתחוה: (Rashi) Haman declared himself to be a deity

(3) ראב"ע שם

יכרע וישתחוה - ידועים ונכון מה שדרשו רז"ל כי צורת צלם וע"ז היו בבגדיו או על מצנפתו: (he had an image on his clothes)

(4) אסתר פרק ה

(ט) וַיֵּצֵא הַמֶּן בַּיּוֹם הַהוּא שְׂמֻחַ וְטוֹב לֵב וְכִדְאוֹת הַמֶּן אֶת-מֶרְדֵּכִי בְּשַׁעַר הַמֶּלֶךְ וְלֹא-קָם וְלֹא זָע מִפְּנֵי וַיִּמְלֹא הַמֶּן עַל-מֶרְדֵּכִי חֲמָה: (י) וַיִּתְּאֶפֶק הַמֶּן וַיָּבֹא אֶל-בֵּיתוֹ וַיִּשְׁלַח וַיִּבְא אֶת-אֶהֱבִיּוֹ וְאֶת-זֶדֶשׁ אִשְׁתּוֹ: (יא) וַיִּסְפֹּר לָהֶם הַמֶּן אֶת-כְּבוֹד עֲשָׂרוֹ וְרֹב בָּנָיו וְאֵת כָּל-אֲשֶׁר גָּדַל הַמֶּלֶךְ וְאֵת אֲשֶׁר נִשְׂאוֹ עַל-הַשָּׂרִים וְעַבְדֵי הַמֶּלֶךְ: (יב) וַיֹּאמֶר הַמֶּן אֶף לֹא-הִבִּיֵּאָה אֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה עִם-הַמֶּלֶךְ אֶל-הַמִּשְׁתֶּה אֲשֶׁר-עָשְׂתָה כִּי אִם-אוֹתִי וְגַם לְמַחֵר אֲנִי קְדוּאָה עִם-הַמֶּלֶךְ: (יג) וְכָל-זֶה אֵינְנִי שׂוֹה לִי בְּכָל-עֵת אֲשֶׁר אֲנִי רֹאֶה אֶת-מֶרְדֵּכִי הַיְּהוּדִי יוֹשֵׁב בְּשַׁעַר הַמֶּלֶךְ:

(5) אסתר רבה (וילנא) פרשה ז

ר' פנחס אמר שני עשירים עמדו בעולם אחד לישראל ואחד לעובדי כוכבים ולא עמד להם ממונם אלא לרעתם, קרח בישראל שמצא אוצרות של כסף וזהב שהטמין יוסף, והמן בעובדי כוכבים לקח אוצרות מלכי יהודה וכיון שראה המלך את עשרו ועשרת בניו לפניו שרים עמד וגדלו ורוממו מה"ד אחר הדברים האלה גדל המלך אחשורוש את המן בן המדחא האגגי וינשא ויצו המלך שיהיו כורעים ומשתחוים לו, מה עשה המן עשה לו צלם מרוקם על בגדיו ועל לבו וכל מי שהיה משתחוה להמן היה משתחוה לעבודת כוכבים. R. Phinehas said: There were two rich men in the world, one in Israel and one among the idolaters, whose money proved their ruination. In Israel there was Korah, who found the treasures of gold and silver that Joseph had hidden. Among the idolaters there was Haman, who seized the treasures of the kings of Judah. When the king saw his wealth and his ten sons of princely rank before him, he forthwith promoted and exalted him, as it says, AFTER THESE THINGS DID KING AHASUERUS PROMOTE HAMAN THE SON OF HAMMEDATHA THE AGAGITE, AND ADVANCED HIM, and the king ordered all to bow down and prostrate themselves before him. What did Haman then do? He attached an embroidered image to his garment upon his breast, and everyone who bowed down to Haman bowed down to the image.

(6) אסתר רבה (וילנא) פרשה ז

מה אמר להם מרדכי למי שאומר לו מדוע אתה עובר את מצות המלך, ר' לוי אמר אמר להם מרדכי משה רבינו הזהיר לנו בתורה ארור האיש אשר יעשה פסל ומסכה, ורשע זה עושה עצמו עבודת כוכבים

What did Mordecai say to those who asked him WHY TRANSGRESSEST THOU THE KING'S COMMANDMENTS (III, 3)? R. Levi said: He said to them: 'Our master Moses admonished us in the Torah saying, Cursed be the man that maketh a graven or molten image (Deut. XXVII, 15); and this wretch sets himself up as a deity.

(7) אסתר פרק א

(י) ביום השביעי כטוב לב המלך בין אמר למדחמן בוזתא חרבונא בגתא ואבגתא ותר וכרפס שבעת הפריסים המשרתים את פני המלך אחשוורוש: (יא) להביא את ושתה המלכה לפני המלך בכתר מלכות להראות העמים והשרים את יפיה בירטובת מראה היא: (יב) ותמאן המלכה ושתה לבוא בדבר המלך אשר ביד הפריסים ויקצי המלך מאד וחמתו בערה בו:

On the seventh day, when the heart of the king was merry with wine, he commanded Mehuman, Biztha, Harbonah, Bigtha, and Abagtha, Zethar, and Carcas, the seven eunuchs who served in the presence of Ahasuerus the king, To bring Vashti the queen before the king with the royal crown, to show the people and the princes her beauty; for she was beautiful to look on. But the queen Vashti refused to come at the king's command by his eunuchs; and the king was very angry, and his anger burned in him.

(8) אסתר ט

(יז) ביום שלשה עשר לחדש אדר ונזח בארבעה עשר בו ועשה אותו יום משתה ושמחה: (יח) והיהודים אשר בשושן נקהלו בשלשה עשר בו ובארבעה עשר בו ונזח בחמשה עשר בו ועשה אותו יום משתה ושמחה: (יט) על-פז היהודים הפרזים הישבים בערי הפרוזת עשים את יום ארבעה עשר לחדש אדר שמחה ומשתה ויום טוב ומשלוח מנות איש לרעהו:

(כ) וכתב מרדכי את הדברים האלה וישלח ספרים אל כל היהודים אשר בכל מדינות המלך אחשוורוש הקרובים והרחוקים: (כא) לקיים עליהם להיות עשים את יום ארבעה עשר לחדש אדר ואת יום חמשה עשר בו בכל שנה ושנה: (כב) כימים אשר נחזו בהם היהודים מאזיביהם והחדש אשר נהפך להם מגזון לשמחה ומאכל ליום טוב לעשות אותם ימי משתה ושמחה ומשלוח מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים: (כג) וקבל היהודים את אשר החלו לעשות ואת אשר כתב מרדכי אליהם:

(9) אסתר פרק ג

(א) אחרו הדברים האלה גדל המלך אחשוורוש את המן בן המדתא האגגי ונשאהו וישם את כסאו מעל כל השרים אשר אתו: (ב) וכל עבדי המלך אשר בשער המלך כדעים ומשתחוים להמן כי כן צוה לו המלך ומרדכי לא יכרע ולא ישתחוה: (ג) ויאמרו עבדי המלך אשר בשער המלך למרדכי מדוע אתה עובר את מצות המלך: (ד) ויהי באמרם אליו יום ויום ולא שמע אליהם ויצידו להמן לראות היעמוד דברי מרדכי ביהגיד להם אשר הוא יהודי:

After these things king Ahasuerus promoted Haman the son of Hammedatha the Agagite, and advanced him, and set his seat above all the princes who were with him. And all the king's servants, who were in the king's gate, bowed, and did obeisance to Haman; for the king had so commanded concerning him. But Mordecai did not bow, nor did him obeisance. Then the king's servants, who were in the king's gate, said to Mordecai, Why do you transgress the king's command? **Now it came to pass, when they spoke daily to him, and he did not listen to them,** that they told Haman, to see whether Mordecai's words would stand; for he had told them that he was a Jew.

(10) בראשית פרק לט

(ז) ויהי אחר הדברים האלה ותשא אשת אדניו את עיניה אל יוסף ותאמר שכבה עמי: (ח) וימאן ויאמר אל אשת אדניו הן אדני לא ידע אתי מזה בבית וכל אשר ישרו נתן בידי: (ט) איננו גדול בבית הזה ממני ולא חשך ממני מאומה כי אסאותך באשר את אשתי ואיך אעשה דרעה הגדלה הזאת וחטאתי לאלהים: (י) ויהי בדברה אל יוסף

יום יום ולא שמע אליה לשכב אצלה להיות עמה: (יא) ויהי בהיום הזה ויבא הביתה לעשות מלאכתו ואין איש מאנשי הבית שם בבית: (יב) ותתפשטהו בבגדו לאמר שכבה עמי ויעזב בגדו בידה וינס ויצא החוצה:

And it came to pass after these things, that his master's wife cast her eyes upon Joseph; and she said, Lie with me. But he refused, and said to his master's wife, Behold, my master knows not what is with me in the house, and he has committed all that he has to my hand; There is none greater in this house than I; nor has he kept back any thing from me but you, because you are his wife; how then can I do this great wickedness, and sin against God? **And it came to pass, as she spoke to Joseph day by day, that he listened not to her,** to lie by her, or to be with her.

The Aggadah: Haman sells himself as a slave to Mordechai (Targum Esther)

It once happened that a city in India rebelled against Ahasuerus. In great haste troops were dispatched thither under the command of Mordecai and Haman. It was estimated that the campaign would require three years, and all preparations were made accordingly. By the end of the first year Haman had squandered the provisions laid in to supply the part of the army commanded by him, for the whole term of the campaign. Greatly embarrassed, he requested Mordecai to give him aid. Mordecai, however, refused him succor; they both had been granted the same amount of provisions for an equal number of men. Haman then offered to borrow from Mordecai and pay him interest. This, too, Mordecai refused to do, and for two reasons. If Mordecai had supplied Haman's men with provisions, his own would have to suffer, and as for interest, the law prohibits it, saying "Unto thy brother thou shalt not lend upon usury," and Jacob and Esau, the respective ancestors of Mordecai and Haman, had been brothers.

When starvation stared them in the face, the troops commanded by Haman threatened him with death unless he gave them their rations. Haman again resorted to Mordecai, and promised to pay him as much as ten per cent interest. The Jewish general continued to refuse the offer. But he professed himself willing to help him out of his embarrassment on one condition, that Haman sell himself to Mordecai as his slave. Driven into a corner, he acquiesced, and the contract was written upon Mordecai's knee-cap, because there was no paper to be found in the camp.

The bill of sale ran thus: "I, Haman, the son of Hammedatha of the family of Agag, was sent out by King Ahasuerus to make war upon an Indian city, with an army of sixty thousand soldiers, furnished with the necessary provisions. Precisely the same commission was given by the king to Mordecai, the son of Shimei of the tribe of Benjamin. But I squandered the provisions entrusted to me by the king, so that I had no rations to give to my troops. I desired to borrow from Mordecai on interest, but, having regard to the fact that Jacob and Esau were brothers, he refused to lend me upon usury, and I was forced to sell myself as slave to him. If, now, I should at any time decline to serve him as a slave, or deny that I am his slave, or if my children and children's children unto the end of all time should refuse to do him service, if only a single day of the week; or if I should act inimically toward him on account of this contract, as Esau did toward Jacob after selling him his birthright; in all these cases, a beam of wood is to be plucked out of the house of the recalcitrant, and he is to be hanged upon it. I, Haman, the son of Hammedatha of the family of Agag, being under no restraint, do hereby consent with my own will, and bind myself to be slave in perpetuity to Mordecai, in accordance with the contents of this document."

Later, when Haman attained to high rank in the state, Mordecai, whenever he met him, was in the habit of stretching out his knee toward him, so that he might see the bill of sale. This so enraged him against Mordecai and against the Jews that he resolved to extirpate the Jewish people.